

УДК 378. 016: 808. 5]: 070. 42
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/78-1-27>

Дар'я ДАЦЕНКО,
orcid.org/0009-0001-7584-6022
аспірантка кафедри української мови
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(Київ, Україна) d.datsenko.asp@kubg.edu.ua

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ НА ЗАНЯТТЯХ МОВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН

Статтю присвячено дослідженню проблеми інноваційних технологій формування риторичної компетентності майбутніх журналістів на заняттях мовознавчих дисциплін.

Різномасштабне студіювання й аналіз наукової літератури, спеціальних досліджень дало змогу з'ясувати, що проблема впровадження інноваційних технологій навчання здобувачів закладів загальної середньої та вищої освіти в останнє двадцятиліття стала предметом зацікавленості багатьох українських педагогів, психологів та лінгводидактів, у працях яких проаналізовано й обґрунтовано зміст понять: «технологія», «технологія навчання», «інноваційні технології», описано й узагальнено перспективний досвід педагогічних колективів закладів освіти різних типів практичної реалізації технологій навчання в освітньому процесі. Підкреслено деяку термінологічну розбіжність у тлумаченні змісту понять «технології навчання», «інноваційні технології». У процесі аналізу змістових характеристик означених понять, розроблених дослідниками, виявлено значну різноманітність у їх тлумаченні, зокрема зміст поняття «технології навчання» схарактеризовано як педагогічну систему; як систему знань; як модель; науку; мистецтво педагога; опис проектування освітнього процесу; компонування форм, методів, прийомів, засобів навчання; алгоритм організації ефективного формування тих чи тих компетентностей тощо. Педагогічна категорія «інноваційні технології» й донині в науковій літературі не має уніфікованого визначення, очевидно, через відносно суб'єктивне ставлення як здобувачів освітнього процесу, так і дослідників означеної проблеми до розуміння одного із складників поняття «інновації», що асоціюється з певним часовим проміжком, а також із досвідом його використання в освітній практиці.

У дослідженні зміст поняття «інноваційні технології навчання мовознавчих дисциплін» тлумачимо як моделювання освітнього процесу шляхом реалізації оптимальних методів, прийомів, сучасних електронних засобів навчання; цілеспрямовану послідовну взаємообумовлену діяльність викладача і студентів з урахуванням особистісної професійно-освітньої орієнтації кожного із суб'єктів освітнього процесу, спрямовану на розвиток індивідуальної творчості, особистісної ініціативи, вироблення доброзичливих стосунків у міжособистісній взаємодії задля ефективного формування риторичної компетентності майбутніх журналістів на заняттях мовознавчих дисциплін.

Схарактеризовано педагогічні та лінгводидактичні аспекти впровадження інноваційних технологій формування риторичної компетентності майбутніх журналістів на заняттях мовознавчих дисциплін із виокремленням етапів застосування запропонованих технологій, механізмів пізнавальної діяльності суб'єктів освітнього процесу, вибору продуктивних лінгводидактичних стратегій із задіянням електронних ресурсів навчання.

Ключові слова: технології навчання, інноваційні технології, інноваційні технології навчання мовознавчих дисциплін, риторична компетентність майбутніх журналістів, електронні ресурси навчання.

Daria DATSENKO,
orcid.org/0009-0001-7584-6022
Graduate student at the Department of the Ukrainian Language
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
(Kyiv, Ukraine) d.datsenko.asp@kubg.edu.ua

INNOVATIVE TECHNOLOGIES FOR THE FORMATION OF RHETORICAL COMPETENCE IN FUTURE JOURNALISTS IN LINGUISTIC CLASSES

The article deals with the research of innovative technologies for the formation of rhetorical competence in future journalists in linguistic classes.

A multi-aspect study and analysis of scientific literature and special studies made it possible to find out that in the last twenty years, the issue of introducing innovative technologies to teach students of general secondary and higher education institutions has become the matter of concern to numerous Ukrainian teachers, psychologists and linguists, and in their works the content of concepts "technology", "teaching technology", and "innovative technologies" was analyzed and substantiated, the promising experience gained by pedagogical teams at educational institutions exploiting various

types of practical implementation of learning technologies in the educational process is described and summarized. Some terminological discrepancies in construing the content of the concepts "learning technologies" and "innovative technologies" are emphasized. In the process of analyzing the content characteristics of the abovementioned concepts specified by the researchers, a significant diversity in the interpretation thereof was revealed, notably, the content of the concept "teaching technology" was defined as a pedagogical system; a system of knowledge; a model; science; teaching art; description of educational process design; combination of forms, methods, techniques, teaching aids; an algorithm for providing the effective formation of certain competencies, etc. The pedagogical category "innovative technologies" is still not defined in a unified manner in the scientific literature, obviously, due to the relatively subjective attitude of both students and researchers of the specified problem to one of the components of the concept "innovation", which is associated with a certain period of time, as well as with the experience of its use in educational practice.

In the study, the content of the concept "innovative teaching technologies of linguistic disciplines" is interpreted as the modelling the educational process through the implementation of optimal methods, techniques, and modern electronic teaching aids; purposeful, consistent, interdependent activity of the teacher and students, considering both personal and professional-educational focus of each subject of the educational process, aimed at the development of individual creativity, personal initiative, friendly relations in interpersonal interaction for the effective formation of rhetorical competence in future journalists in linguistic classes.

Pedagogical and linguistic didactic aspects of the implementation of innovative technologies for the formation of rhetorical competence in future journalists in linguistics classes are characterized, highlighting the stages of application of the proposed technologies, the mechanisms of cognitive activity of the subjects of the educational process, the choice of productive linguistic and didactic strategies involving electronic learning resources.

Key words: *learning technologies, innovative technologies, innovative learning technologies for teaching linguistic disciplines, rhetorical competence of future journalists, electronic teaching and learning resources.*

Постановка проблеми. Соціально-економічні зміни, домінування компетентнісної парадигми в усіх ланках української освіти, запити суспільства на висококваліфікованого, компетентного національно свідомого фахівця медійної галузі з розвиненим критичним мисленням, емоційним інтелектом, що досконало володіє державною (українською) мовою, здатний до самостійних дій, осмисленого аналізу, самопрезентації, значно посилюють актуальність проблеми формування у майбутніх журналістів мовної та мовленнєвої майстерності.

В останнє десятиліття функціонування журналістики як важливої галузі спостережено оновлення змісту освітніх програм, методичного супроводу в контексті впровадження інноваційних технологій формування фахових і загальних компетентностей майбутніх журналістів, риторичної зокрема, значущість і актуальність якої у системі вищої освіти підтверджена відповідною законодавчою базою (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті, Концепція мовної освіти України, Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти, Національна стратегія розвитку освіти в Україні, Стандарт вищої освіти за спеціальністю 061 «Журналістика» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки).

Освітніми програмами з мовознавчих дисциплін для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 061 «Журналістика»

окреслено такі основні результати навчання студентів: аналізувати й продукувати тексти різної жанрово-стильової належності в усній та писемній формах, інтерпретувати опрацьовану інформацію, готувати запитання, виступи, репортажі, інтерв'ю, вести діалоги, бесіди професійної спрямованості, адаптувати й оприлюднювати здобуту з різних ресурсів достовірну інформацію.

Аналіз останніх досліджень. Проблемі впровадження сучасних інноваційних технологій навчання здобувачів вищої освіти присвячено праці: філософів, психологів, лінгвістів (В. Андрущенко, Ф. Бацевич, І. Бех, М. Ковалик, Т. Космеда, О. Коханова, В. Кремень, Л. Мацько, В. Огнев'юк, Г. Сагач, П. Саух, О. Сергєєнкова та ін.). Опрацювання спеціальної літератури засвідчує, що теорію інноваційних освітніх технологій у контексті євроінтеграції, ігрових технологій навчання як однієї з інноваційних форм навчально-виховного процесу, інтерактивних технологій формування риторичної культури майбутніх викладачів вищої школи, інноваційних методів розвитку професійної компетентності педагогів багатоаспектно досліджували (Т. Баюта, О. Залюбівська, Л. Каніболоцька, Т. Конівіцька, М. Онопрієнко, О. Пометун, В. Третько, О. Шевченко та ін.). Багатовекторна проблема впровадження інноваційних технологій формування риторичної компетентності фахівців різних галузей стала предметом досліджень українських лінгводидактів (З. Бакум, А. Богущ, В. Вітчук, Н. Голуб, С. Горобець, О. Горошкіна, Т. Горохова, М. Греб, Р. Дружененко, О. Караман, С. Караман, О. Копусь, О. Кучерук, В. Нищета, І. Нагрибельна, Л. Овсієнко, С. Омельчук та ін.).

Недостатньо дослідженою й донині є проблема впровадження інноваційних технологій формування риторичної компетентності майбутніх журналістів на заняттях мовознавчих дисциплін. Крім того, не усталилася єдина позиція дослідників обраної проблеми щодо чіткого витлумачення понять «педагогічні технології», «інноваційні технології», «ігрові технології», «інтерактивні технології» тощо.

Аналіз праць науковців різних галузей з обраної проблеми дає підстави констатувати, що зміст базових понять «технології навчання», «інноваційні технології» у широкому контексті потлумачено дещо з різних позицій з урахуванням специфіки освітнього закладу, вікової категорії суб'єктів освітнього процесу тощо. Теоретико-прикладні аспекти проблеми впровадження інноваційних технологій формування риторичної компетентності майбутніх журналістів на заняттях мовознавчих дисциплін із передбачуваною інтеграцією змісту, урахуванням мети й окреслених результатів навчання кожної із дисциплін донині не знайшли належного висвітлення в сучасному педагогічному дискурсі.

Мета статті – проаналізувати й описати сучасні інноваційні технології формування риторичної компетентності майбутніх журналістів у процесі навчання мовознавчих дисциплін.

Для реалізації мети визначено такі завдання: опрацювати, з'ясувати зміст понять: «технологія навчання», «інноваційні технології», уточнити змістове наповнення поняття «інноваційні технології навчання мовознавчих дисциплін»; схарактеризувати інноваційні технології формування риторичної компетентності майбутніх журналістів з урахуванням мети й окреслених результатів навчання мовознавчих дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Продуктивне формування риторичної компетентності майбутніх журналістів в умовах динамічного інформаційного суспільства складно уявити без оновлення методичних засад риторичної підготовки під час засвоєння мовознавчих дисциплін з огляду на підвищені професійні запити й потреби сучасних фахівців медійної сфери. Слушними у цьому контексті вважаємо міркування науковців та освітян-практиків про доцільність оптимізації освітнього процесу здобувачів вищої освіти через упровадження інноваційних педагогічних технологій, які охоплюють множину сучасних засобів і ресурсів (Батюта; Гречановська, Кравець; Залюбівська; Конівіцька; Третько).

Вивчення й аналіз змісту наукових праць, присвячених проблемі педагогічних технологій, ілю-

струють активне прагнення дослідників певним чином їх описати системно за відповідними критеріями, ознаками, виокремивши дидактичний потенціал кожного з них, а також визначити й описати етапи застосування конкретних технологій в освітньому процесі. Під час аналізу змістових характеристик базових понять дослідження: «технології навчання», «інноваційні технології» виявлено значну різноманітність у їх тлумаченні. Так, зміст поняття «технології навчання» схарактеризовано багатоаспектно і з різних позицій, а саме: як педагогічну систему; як систему знань; як модель; науку; мистецтво педагога; опис проектування освітнього процесу; компонування форм, методів, прийомів, засобів навчання; алгоритм організації ефективного формування тих чи тих компетентностей тощо. Зміст термінологічного поняття «інноваційні технології» й донині в науковій літературі не має уніфікованого визначення. У дослідженні базове поняття «інноваційні технології навчання мовознавчих дисциплін» тлумачимо як моделювання освітнього процесу шляхом застосування оптимальних методів, прийомів, сучасних електронних засобів навчання; цілеспрямовану послідовну взаємообумовлену діяльність викладача і студентів з урахуванням особистісної професійно-освітньої орієнтації кожного із суб'єктів освітнього процесу, спрямовану на розвиток індивідуальної мовотворчості, особистісної ініціативи, вироблення доброзичливих стосунків у міжособистісній взаємодії задля ефективного формування риторичної компетентності майбутніх журналістів.

Сучасні дослідники інноваційні технології умовно згрупували в такі різновиди: «особистісно орієнтовані», «когнітивно орієнтовані», «діяльнісно орієнтовані» з виокремленням таких структурних складників: «ігрові технології», «діалогові технології», «проектні технології», які досить часто характеризують як «інноваційні методи навчання», «ігрові методи», «діалогові методи», «проектні методи», що за їх твердженням, вибороли собі статус ефективних для застосування в освітньому процесі здобувачів будь-якої вікової групи. Незважаючи на те, що в педагогічній науці ще не усталилася єдина позиція дослідників щодо чіткого витлумачення змісту понять «інноваційні технології», «інноваційні методи»; «ігрові технології», «ігрові методи»; «інтерактивні технології», «інтерактивні методи», «інтерактивне навчання», що й дало змогу встановити розбіжності у визначенні складників інноваційних технологій та інтерактивної побудови освітнього процесу, належність означених педагогічних понять до методів чи технологій навчання. З'ясовано, що

всі дослідники означеної проблеми визначальною перевагою інтерактивного навчання, інноваційних технологій називають мету, зокрема: створення умов і ситуацій міжособистісної взаємодії всіх учасників освітнього процесу, коли студенти самостійно відкривають і здобувають знання, розвивають критичне мислення й формують індивідуальну риторичну компетентність у різних сегментах навчальних дисциплін, мовознавчого циклу зокрема. Крім того, дослідники виокремлюють у кожній інноваційній технології, кожному описаному інтерактивному навчанні етапи реалізації тієї чи тієї технології, механізми пізнавальної діяльності студентів, вибір продуктивних лінгводидактичних стратегій із задіянням електронних ресурсів у процесі навчання (Батюта; Гречановська, Кравець; Залюбівська; Конівіцька; Ницета; Онопрієнко; Пометун; Третько; Шевченко).

На нашу думку, багатогранність професійних завдань майбутніх журналістів, особливості феномену «риторична компетентність», інтегративна його сутність, що віддзеркалюється в змісті навчальних дисциплін мовознавчого циклу підтверджує доцільність поєднання елементів різних видів навчання, а саме: колективного (навчальні дискусії; виступи-імпровізації; публічні виступи; круглі столи; форуми тощо); кооперативного (навчання в команді; проєктні методи навчання; колективні захисти проєктів); тренінгового (розвиток правильної вимови; формування культури мовлення; вироблення чіткої інтонації, виразної дикції й голосу; імпровізація; самопрезентація; широке застосування різноманітних риторичних вправ і завдань); професійно-ситуативного навчання (ситуаційні завдання; ділова гра; кейс-метод; моделювання й розв'язання проблемних професійних ситуацій) (Залюбівська, 2018 : 107-109; Каніболоцька, 2016 : 103-104).

Принагідно зауважимо, що нами враховано доцільність поєднання елементів різних видів навчання, а обрана для впровадження інноваційна технологія формування риторичної компетентності майбутніх журналістів на заняттях мовознавчих дисциплін має безпосередньо корелювати з очікуваними результатами навчання, пріоритетними параметрами професійного стандарту, сучасною освітньою стратегією у підготовці фахівців медійної галузі, шляхами реалізації пропонованої лінгводидактичної стратегії, а також задіяння електронних ресурсів і механізмів активізації пізнавальної діяльності кожного із суб'єктів освітнього процесу.

Узагальнення теоретичних напрацювань з обраної проблеми дало змогу з'ясувати, що в психолого-

педагогічній та лінгводидактичній науці розроблено значну кількість інноваційних педагогічних технологій. Задля розроблення методики формування риторичної компетентності майбутніх журналістів на заняттях мовознавчих дисциплін, услід за Т. Конівіцькою, у статті виокремлено й описано такі пріоритетні технології формування риторичної компетентності майбутнього фахівця: особистісно орієнтовані, когнітивно орієнтовані й діяльнісно орієнтовані технології (Конівіцька, 2020 : 82).

Доцільність *особистісно орієнтованої технології* на заняттях мовознавчих дисциплін очевидна, оскільки ґрунтується на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії і сприяє розвитку індивідуальної мовленнєвої самобутності особистості, її творчого потенціалу, лінгвокреативності, самостійності, готовності до комунікативної діяльності й рефлексії. Багатоваріантні особистісно орієнтовані технології, як свідчать результати теоретико-експериментальних досліджень, успішно реалізуються в освітньому процесі вищої школи множиною інтерактивних методів навчання, імітаційних ігор професійного спрямування, тренінгів і т. ін.

Когнітивно орієнтовані технології мають належне психологічне підґрунтя, передбачають розвиток уяви, асоціативного мислення й безпосередньо спрямовані на багатогранний розвиток інтелектуальних здібностей здобувачів освіти. Психолінгвістика як галузь когнітивної психології досліджує взаємозв'язок мови й мислення, способи продукування, оброблення й інтерпретування усної та писемної інформації, комунікативні стратегії під час міжособистісної взаємодії, інші аспекти мовленнєвої діяльності особистості, що є надважливими у формуванні риторичної компетентності майбутніх журналістів (Онопрієнко, 2011 : 70-71). Змістовий діапазон мовознавчих дисциплін для студентів спеціальності 061 «Журналістика» дає змогу задіювати значний мовний ресурс з фонетики, орфоєпії, риторики, української мови за професійним спрямуванням для ефективної організації активної мовленнєво-мисленнєвої діяльності суб'єктів освітнього процесу. Як переконують наші спостереження, формуванню риторичної компетентності майбутніх журналістів на заняттях мовознавчих дисциплін сприяють діалогові методи навчання, професійно-ситуативне навчання, дискусії, захисти проєктів тощо, оскільки містять численний методичний інструментарій і розвивальний дидактичний потенціал для індивідуалізації освітнього процесу й формування позитивної мотивації до саморозвитку, підвищення культури усного й писемного мовлення здобувачів вищої освіти.

Виразний прикладний характер мають діяльнісно орієнтовані технології, що передбачають формування практичних умінь і навичок майбутніх журналістів з урахуванням контексту подальшої професійної діяльності. Продуктивною, на наш погляд, є обґрунтована позиція В. Нищети, що процес запровадження діяльнісно орієнтованих технологій доцільно розглядати через призму комунікативної і риторичної діяльності, комунікативних і риторичних ситуацій (Нищета, 2017 : 207).

Методичні напрацювання науковців засвідчують, що, окрім описаних інноваційних технологій, доцільно впроваджувати на заняттях мовознавчих дисциплін елементи контекстного навчання з моделюванням професійних ситуацій, проведенням ділових ігор, захистом інформаційних, творчих і дослідницьких проєктів, що значно урізноманітнюють освітній процес й употужнюють базу для формування риторичної компетентності здобувачів вищої освіти. Не викликає сумніву й доцільність рекомендації дослідників обраної проблеми щодо активного застосування в освітньому процесі інтерактивних методів навчання, покликані розвивати творче й критичне мислення, формувати навички самостійного розв'язання поставлених завдань, займати конструктивну позицію, прогнозувати, раціонально оцінювати діяльність, конкретні результати тощо (Батюта).

У широкому педагогічному дискурсі ХХІ століття статус утрадиційнених здобули комп'ютерно орієнтовані технології навчання, ресурсний потенціал яких забезпечує доступ до продуктивних засобів навчання у найрізноманітніших фор-

мах комунікації, підготовку виступів, авторських мультимедійних розробок тощо, а також сприяє інтенсифікації процесуальних аспектів освітнього процесу, міждисциплінарній інтеграції, формуванню у студентів інформаційної культури, розвитку комунікативних якостей, індивідуального мовного іміджу, риторичної компетентності.

Висновки. Студіювання, аналіз і синтез наукової літератури, спеціальних досліджень дали змогу з'ясувати, що проблема впровадження інноваційних технологій навчання здобувачів вищої освіти в останнє двадцятиліття стала предметом зацікавлень багатьох українських педагогів, психологів та лінгводидактів, у працях яких обґрунтовано зміст понять «технологія навчання», «інноваційні технології», описано й узагальнено перспективний досвід педагогічних колективів закладів освіти різних типів.

У процесі аналізу значної кількості описаних й обґрунтованих інноваційних технологій навчання здобувачів вищої освіти як теоретичне підґрунтя для розроблення методики формування риторичної компетентності майбутніх журналістів під час засвоєння мовознавчих дисциплін домінантними визнано: *особистісно орієнтовані, когнітивно орієнтовані й діяльнісно орієнтовані технології*, а також обґрунтовано доцільність упровадження елементів контекстного навчання з моделюванням професійних ситуацій, проведенням ділових ігор, захистом інформаційних, творчих і дослідницьких проєктів, що употужнюють процес формування риторичної компетентності майбутніх журналістів на заняттях мовознавчих дисциплін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батюта Т.В. Інноваційні освітні технології в контексті євроінтеграції. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/fr/node/1213>.
2. Голуб Н.Б. Риторика у вищій школі: монографія. Черкаси: Брама-Україна, 2008. 400 с.
3. Горошкіна Олена, Караман Станіслав. Формування риторичної компетентності майбутніх учителів на міждисциплінарних засадах. *Наукові інновації та передові технології*. Серія «Педагогіка». 2023. № 4 (18). С. 357–370.
4. Гречановська О. В., Кравець Н. М. Ігрові технології навчання як одна з інноваційних форм навчально-виховного процесу ВНЗ. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/1234565789/17640/2013/pdf.seguect-3>.
5. Залюбівська О. Б. Інтерактивна технологія формування риторичної культури майбутніх викладачів вищої школи//Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2018. № 5. С. 105–113.
6. Каніboloцька Л. В. Педагогічні умови формування риторичної компетентності майбутніх викладачів вищих аграрних навчальних закладів у процесі фахової підготовки. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. 2016. Вип. 239. С. 101–106.
7. Конівіцька Т. Я. Формування риторичної компетентності майбутніх психологів у закладах вищої освіти: дис.... канд. педагог. наук: 13.00.04. Львів, 2020. 343 с.
8. Нищета В. Методика формування риторичної компетентності учнів основної школи: монографія. Київ: «Центр учбової літератури», 2017. 340 с.
9. Онопрієнко М. В. Феномен когнітивної науки і технології. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія: Філософія. Культурологія. 2011. № 1. С. 68–72.
10. Педагогічна риторика: історія, теорія, практика: монографія/ [О. А. Кучерук, Н. Б. Голуб, О. М. Горошкіна, С. О. Караман та ін.]; за ред. О. А. Кучерук. Київ: КНТ, 2016. 258 с.
11. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ: А.С.К., 2007. 144 с.
12. Третько В. В. Міждисциплінарний підхід у підготовці майбутніх магістрів міжнародних відносин. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2013. № 6. С. 94–102.

13. Шевченко О. А. Інноваційні методи розвитку професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти. *Розвиток сучасної природничо-математичної освіти: реалії, проблеми якості, інновації*: матеріали Всеукр. наук. практ. конф. 21–28 жовтня 2013 року. № 4 (14).

REFERENCES

1. Batiuta T.V. Innovatsiini osvichni tekhnologii v konteksti yevrointehratsii [Innovative educational technologies in the context of European integration]. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/fr/node/1213> [in Ukrainian].
2. Holub N.B. (2008). Rytoryka u vyshchii shkoli: monohrafiia [Rhetoric in high school: a monograph]. Cherkasy: Brama-Ukraina. [in Ukrainian].
3. Goroshkina Olena, Karaman Stanislav. (2023). Formuvannia rytorychnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv na mizhdystsyplinarnykh zasadakh [Formation of rhetorical competence of future teachers on interdisciplinary principles]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnologii. Seriiia «Pedahohika»*. No 4 (18). S. 357–370. URI: <https://lib.iitta.dov.ua/id/eprint/735414> [in Ukrainian].
4. Hrechanovska O.V., Kravets N.M. Ihrovi tekhnologii navchannia yak odna z innovatsiinykh form navchalno-vykhovnoho protsesu VNZ [Gaming technologies as one of the innovative forms of educational process in tertiary sector]. URL: <https://ir.lib.Vntu.edu.ua/bitstream/handle/1234565789/17640/2013/pdf.seguegct-3>. [in Ukrainian].
5. Zaliubivska O.B. (2018). Interaktyvna tekhnologhiia formuvannia rytorychnoi kultury maibutnikh vykladachiv vyshchoi shkoly [Interactive technology of formation of rhetorical culture of future teachers of higher education]. *Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu*. No5. Pp. 105–113. [in Ukrainian].
6. Kanibolotska L.V. (2016). Pedahohichni umovy formuvannia rytorychnoi kompetentnosti maibutnikh vykladachiv vyshchykh ahrarynykh navchalnykh zakladiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [Pedagogical conditions for the formation of rhetorical competence of future teachers of higher agricultural educational institutions in the process of professional training]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Seriiia: Pedahohika, psykhologhiia, filosofiiia*. Vyp. 239. Pp. 101–106. [in Ukrainian].
7. Konivitska T.Ya. (2020). Formuvannia rytorychnoi kompetentnosti maibutnikh psykhologiv u zakladakh vyshchoi osvity [Formation of rhetorical competence in future psychologists in higher education institutions]. *Dys....kand. pedahoh. nauk: 13.00.04 /Konivitska Tetiana Yaroslavivna*. Lviv. [in Ukrainian].
8. Nyshcheta V. (2017). Metodyka formuvannia rytorychnoi kompetentnosti uchniv osnovnoi shkoly: monohrafiia [Methodology of formation of rhetorical competence of pupils of the basic school: monograph]. Kyiv: “Tsentr uchbovoi literatury”. [in Ukrainian].
9. Onopriienko M.V. (2011). Fenomen kohnityvnoi nauky i tekhnologii. [The phenomenon of cognitive science and technology]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriiia: Filosofiiia. Kulturolohiia*. No1. Pp. 68–72. [in Ukrainian].
10. Pedahohichna rytoryka: istoriia, teoriia, praktyka: monohrafiia [Pedagogical rhetoric: history, theory, practice: monograph]. (O.A.Kucheruk, N.B.Holub, O.M.Horoshkina. S.O.Karaman ta in.); za red. O.A.Kucheruk. Kyiv: KNT, 2016. [in Ukrainian].
11. Pometun O.I. (2007). Entsyklopediia interaktyvnoho navchannia [Encyclopedia of Interactive Learning]. Kyiv: A.S.K. [in Ukrainian].
12. Tretko V.V. (2013). Mizhdystsyplinarnyi pidkhid u pidhotovtsi maibutnikh mahistriv mizhnarodnykh vidnosyn [Interdisciplinary approach in the preparation of future Masters in International Relations]. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy*. No6. Pp. 94–102. [in Ukrainian].
13. Shevchenko O.A. (2013). Innovatsiini metody rozvytku profesiinoi kompetentnosti pedahohiv v umovakh pislidyplomnoi osvity [Innovative methods for the development of professional competence of teachers in postgraduate education]. *Rozvytok suchasnoi pryrodnycho-matematychnoi osvity: realii, problemy yakosti, innovatsii: materialy Vseukr. nauk. практ. конф. 21–28 zhovtnia 2013 roku*. No 4(14). URL: <http://www.zoippo.zp.ua/pages/el.gumal/pages/vip14.html>. [in Ukrainian].